

Jan Dziejicki

**OPOZYCJA MAŁOPOLSKA W DOKUMENTACH. 1976-1980,
WYBÓR I OPRACOWANIE ADAM ROLIŃSKI, WSPÓŁPRACA KRYSZYNA
BIELAWSKA, MARCIN ORSKI, FUNDACJA CENTRUM DOKUMENTACJI
CZYNU NIEPODLEGŁOŚCIOWEGO, KRAKÓW 2003**

1100 stron, 591 dokumentów, ponad 2500 nazwisk zawiera tom pt. *Opozycja małopolska w dokumentach 1976-1980*, opracowany przez Adama Rolińskiego we współpracy z Krystyną Bielawską oraz Marcinem Orskim, wydany przez Fundację Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, instytucję niezwykle zasłużoną w działaniach na rzecz edycji dokumentów i publikacji dotyczących historii PRL.

Autorzy opracowania z inicjatywy i pod kierunkiem Adama Rolińskiego, historyka, znawcy problematyki drugiego obiegu wydawniczego, zdecydowali się w możliwie najpełniejszy sposób udokumentować opozycyjne inicjatywy poprzedzające narodziny ruchu „Solidarności”. Dzięki wieloletniej, mozolnej i żmudnej pracy niewielkiego grona historyków powstało dzieło wyjątkowe. „To dzięki bezinteresownemu zaangażowaniu tych ludzi, to obszerne, bo obejmujące blisko 600 różnorodnych dokumentów, i zarazem pionierskie wydawnictwo trafi w ręce historyków, zarówno doświadczonych badaczy, jak i studentów, młodych adeptów tej dyscypliny, i poddane zostanie ich ocenie. Sądzę, że znakomicie ułatwi im podążanie śladami niepokornej Małopolski, a szerzej – pracę nad dziejami PRL-u końca lat 70.” – napisał we wstępie dr hab. Tomasz Gąsowski, prezes Fundacji Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego.

Dokumenty ułożono chronologicznie i podzielono na kilka grup. Najobszerniejszą, zatytułowaną „W kręgu opozycji” tworzą oświadczenia, deklaracje, listy protestacyjne, artykułów z wydawanej poza zasięgiem cenzury prasy, relacje itp. opisujące aktywność krakowskiej przedsiernpniowej opozycji (m.in. Studenckiego Komitetu Solidarności, Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela, Konfederacji Polski Niepodległej). Są zapisem czasu, gdy wolne słowo miało siłę dynamitu i jak pisał Václav Havel: „Jeżeli życie w kłamstwie jest główną podporą systemu, to trudno się dziwić, że głównym jego zagrożeniem staje się życie w prawdzie. To-

też system musi zwalczać ją bardziej niż cokolwiek innego”. I zwalczał, czego jednym z przykładów mogą być przepisy dyrekcji Biblioteki Jagiellońskiej ograniczające dostęp do niektórych książek uznanych przez nią jako „wydawnictwa wrogie ideologicznie lub politycznie, propagujące rasizm, faszyzm, nawołujące do wojny lub pochwalające ją, nawołujące do szerzenia niepokoju publicznego, aktów sabotażu i terroru”. W takiej kategorii umieszczono książki m.in.: Kazimierza Wierzyńskiego, Marka Hłaski, Czesława Miłosza, Witolda Gombrowicza, Leszka Kołakowskiego, Władysława Pobóg-Malinowskiego...

Najcenniejszą część rozdziału pt. „W kręgu komunistycznej władzy”, stanowią tajne dotychczas dokumenty Służby Bezpieczeństwa ze zbiorów krakowskiego Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej. Ten niewielki fragment (ok. 300 stron) doskonale dowodzi, że bez swobodnego dostępu do tych materiałów nie będzie możliwe napisanie rzetelnej historii PRL. Jednocześnie wskazuje, dlaczego ich ujawnieniem nie są zainteresowani nie tylko spadkobiercy PZPR, ale również znaczne kręgi dawnej opozycji. Ci pierwsi dlatego, iż dokumenty te ukazują istotę PRL w takim świetle, że trudno o jakąkolwiek rehabilitację tych czasów. Drudzy natomiast, czyli dawna opozycja, muszą przyznać, że w znacznym stopniu ich działalność była nie tylko infiltrowana przez agenturę, ale w pewnym stopniu nawet kreowana. Ta prawda w niczym nie umniejsza zasług tych, którzy podjęli zmagania o wolną Polskę. Wręcz przeciwnie. Ci, którzy mimo takich metod potrafili sprzeciwić się komunistycznemu systemowi, i których on nie złamał, zasługują na największy szacunek. Setki tych nazwisk – ludzi mogących być dumnymi ze swej przeszłości – zawiera omawiany tom. Należy tylko mieć nadzieję, że w następnych edycjach poznamy pełną listę komunistycznej agentury działającej w Małopolsce, a Polska dołączy do tych państw, które proces jej ujawnienia mają już za sobą (m.in. była NRD czy Czechy, gdzie nazwiska agentów komunistycznej StB możemy przeczytać w Internecie). W publikacji zamieszono wiele, po raz pierwszy ujawnionych informacji, dotyczących nieformalnych kontaktów pomiędzy środowiskiem opozycji KOR-owskiej a przedstawicielami władz (rozmowy prof. Edwarda Lipińskiego z wicepremierem Kazimierzem Secomskim w 1977 roku). Rozdział „W kręgu komunistycznej władzy” ukazuje również rolę, jaką pełniły komunistyczne organizacje młodzieżowe – m.in. Socjalistyczny Związek Studentów Polski, razem z PZPR i Służbą Bezpieczeństwa, czynnie pacyfikujący wszelkie niezależne inicjatywy w środowisku studenckim.

Kolejny rozdział – „W kręgu Kościoła katolickiego” zawiera m.in. homilie i dokumenty duszpasterstw akademickich czy Klubu Inteligencji Katolickiej. Z kolei „Małopolska z oddali” poświęcona jest obrazowi krakowskiej opozycji w audycjach Sekcji Polskiej Radia Wolna Europa.

Cennym uzupełnieniem książki jest przygotowana przez zespół pod kierownictwem Dariusza Walusiaka płyta CD, zawierająca relacje kilkunastu uczestników przedsierpniowej opozycji, 10-minutowy fragment filmu dokumentalnego *Gorące lato '80*, fotografie oryginałów kilkudziesięciu dokumentów, wydawnictwo ukazujących się poza zasięgiem cenzury oraz zdjęć z lat 1976-1980.